

Chula
Chulalongkorn University

Executive Summary
ASEAN+3 Regional Conference on

Lifelong Learning

บทสรุปผู้บริหาร
การประชุมเชิงวิชาการระดับภูมิภาค เรื่อง
รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ
ในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม

บทสรุปผู้บริหาร

Executive Summary

โครงการ “รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ
ในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม”

“Lifelong Learning of Older Persons for
ASEAN+3 Countries”

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
และ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Department of Older Persons,
the Ministry of Social Development and Human Security
College of Population Studies, Chulalongkorn University

สิงหาคม 2567

August 2024

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ
ในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม”

กรมกิจการผู้สูงอายุ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
และ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิงหาคม 2567

คำนำ

ประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสามทั้ง 13 ประเทศกำลังเผชิญ การเปลี่ยนแปลงทางประชากรครั้งใหญ่โดยมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น อย่างมากซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ ดังนั้น ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องยอมรับและเข้าใจการสูงอายุของประชากร รวมถึง เตรียมความพร้อมเพื่อปรับตัวตามปรากฏการณ์ระดับโลกตามการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโครงสร้างอายุและเพศของประชากร รวมถึงการขยายตัวของเมือง เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ ความท้าทายสำคัญที่ผลการศึกษาลายการศึกษาต่างชี้ให้เห็น คือ เรื่องของ การเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต หรือ การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุ ที่อาจยังอยู่ระดับที่ต่ำ ดังนั้นการเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่ควรทำควบคู่ไปกับกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนา ความเป็นอิสระในตนเอง

รายงานฉบับนี้เป็นผลจากความร่วมมือระหว่างกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และวิทยาลัย ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งร่วมกันจัดทำรายงาน การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศสมาชิก อาเซียนบวกสาม เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมีส่วนร่วม อย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางสังคม ที่เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่ง ในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนในวัยสูงอายุ รวมถึงเสริมสร้างความร่วมมือ ระหว่างประเทศในระดับอาเซียน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน รวมถึง

ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน
บวกสามในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ
ในอนาคตต่อไป

กรมกิจการผู้สูงอายุ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
วิทยาลัยประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิงหาคม 2567

บทสรุปผู้บริหาร

การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในบริบทสังคมสูงวัยได้รับความสนใจมากขึ้นตามลำดับ เนื่องด้วยเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถพัฒนาประชากรทุกวัยให้มีความพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรซึ่งมีจำนวนสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีผลอย่างมากทั้งต่อการทดแทนแรงงาน ทักษะที่ใช้ในการทำงาน การรับข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงสื่อ ความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงความขาดแคลนทรัพยากรต่าง ๆ ดังนั้นการเรียนรู้ต่อเนื่องจึงยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับประชากรทั้งวัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุ ในฐานะหน่วยงานหลักด้านการประสานงาน ทั้งในระดับนโยบายและการดำเนินงานผู้สูงอายุในระดับชาติ รวมถึงเป็นหน่วยงานประสานงานหลัก (SOMSUD Focal Points) ในประเด็นผู้สูงอายุที่ดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนา (strategic framework on social welfare and development) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ ในอาเซียน จึงเห็นควรขับเคลื่อนงานโครงการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการสูงวัยอย่างมีคุณภาพในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางสังคม ที่เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนในวัยสูงอายุ รวมถึงเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับอาเซียน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงส่งเสริม

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการขับเคลื่อน การดำเนินงานเพื่อพัฒนางาน ด้านผู้สูงอายุในอนาคตต่อไป

การศึกษา “รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม” ครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ของผู้สูงอายุในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม 3) ข้อมูลให้ประเทศสมาชิกอาเซียน ทบพทวนนโยบาย แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ 4) ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุระหว่าง ประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม

สำหรับการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้มีการให้คำนิยาม ครอบคลุมการเรียนรู้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การเรียนรู้ในระบบ (formal learning) หมายถึง การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นภายในบริบทที่มีการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนภายใต้โครงสร้าง ที่มีความแข็งตัวตามแบบแผนของการศึกษาในระบบ (formal education) ทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์ เวลา หรือทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการออกแบบให้สามารถถูกยอมรับอย่างเป็นทางการในวงกว้างได้ สถานศึกษา ซึ่งผู้เข้าร่วมมักได้รับเครื่องยืนยัน การเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ หลังจากผ่านการอบรม เช่น อนุปริญญา ประกาศนียบัตร เป็นต้น

2. การเรียนรู้นอกระบบ (non-formal learning) หมายถึง การเรียนรู้ที่มีกึ่งสอดแทรกอยู่ภายในกิจกรรมที่วางแผนไว้ ซึ่งไม่ได้กำหนด ไว้โดยตรงต้วว่าเป็นการเรียนรู้ ทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เวลา หรือการสนับสนุนการเรียนรู้

3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (informal learning) หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว การทำงาน หรือการพักผ่อน ซึ่งไม่มีการจัดระเบียบโครงสร้างการเรียนรู้ที่ งบประมาณของวัตถุประสงค์ เวลา หรือทรัพยากรที่ใช้ในการสนับสนุนการเรียนรู้ การเรียนรู้ ประเภทนี้จึงมักถูกเรียกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ ที่ผู้เรียนได้เผชิญด้วยตนเอง

โดยได้ใช้คำนิยามนี้เป็นกรอบในการทบทวนวรรณกรรม โดยได้ศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (Life Course Approach) รวมถึงกลุ่มวัยสูงอายุในทุกประเทศ เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตถูกใช้เป็นนโยบายสำคัญที่ประเทศไทยหรือหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพประชากร สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแต่ตอบโจทย์กลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการจะพัฒนาทักษะ การทำงานเพื่อยกระดับรายได้ แต่รวมไปถึงการเรียนรู้เพื่อการทบทวน ความหมายของแต่ละช่วงชีวิต การสะท้อนคุณค่าของตนเอง และการยกระดับ ความสามารถของตนเองเพื่อลดลงการพึ่งพิง หรือการสูงวัยอย่างมีคุณภาพ

สำหรับวิธีการศึกษาใช้การศึกษาเอกสารเป็นหลัก เพื่อค้นหา รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ สถิติตัวเลข แผนหรือนโยบาย มาตรการ โครงการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงฐานข้อมูลทางการ วิจัยต่าง ๆ รายงานศึกษา/การวิจัย รายงานจากองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ ภาครัฐ และบทความวิชาการในวารสารทางวิชาการ เพื่อค้นหา รูปแบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม อย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุ โดยผ่านแนวทางที่มีอยู่เดิม หรือหาแนวทางใหม่ ที่เหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้สังเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะและ รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุสำหรับประเทศไทยอีกด้วย

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มผู้สูงอายุ นั้น พบว่า มีแนวคิดหลัก 5 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดการสูงอายุอย่างประสบความสำเร็จ (Successful Ageing) 2) แนวคิดพดพพลัง (Active Ageing) 3) แนวคิดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) 4) แนวคิดความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน (Community Wellbeing) และ 5) แนวคิดว่าการเข้าร่วมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Cross's "Chain-of-Response Model": COR) โดยสามารถจัดกลุ่มแนวคิดข้างต้นได้เป็น 3 ประเภท คือ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีในระดับส่วนบุคคล ประกอบด้วยแนวคิดการสูงวัยอย่างประสบความสำเร็จ แนวคิดพดพพลัง และแนวคิดคุณภาพชีวิต ซึ่งจะมุ่งเน้นแนวทางที่จะทำให้ปัจเจกมีชีวิตที่ดีขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันตามแต่ละแนวคิด ในขณะที่แนวคิดความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลที่จะส่งผลต่อระดับมหภาค และสุดท้าย แนวคิดว่าการเข้าร่วมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้คำอธิบายกระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และการเสริมแรงสำหรับการเรียนรู้ครั้งต่อไป

1. สถานการณ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในภาพรวมของประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม

การศึกษาในระบบ (formal education) ถือเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประชากรทุกคนได้รับเพื่อเป็นองค์ความรู้เบื้องต้นที่สามารถไปต่อยอดในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น ไปพัฒนาศักยภาพ ทักษะที่ใช้ในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ไปแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ หรือเอาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต โดยจากฐานข้อมูลขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของสัดส่วนของ

ประชากรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปในประเทศสมาชิกอาเซียน บวกสามมี โดยกลุ่มประเทศที่สัดส่วนของประชากรมีการศึกษาที่สูง ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย บรูไน และสิงคโปร์ โดยประเทศที่เหลือ 6 ประเทศ พบสถานการณ์ที่ไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก ได้แก่ ประเทศ อินโดนีเซีย ไทย เวียดนาม จีน ฟิลิปปินส์ เมียนมา ซึ่งร้อยละของประชากร ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไปอยู่ที่ประมาณร้อยละ 30-40 และสำหรับ 2 ประเทศที่เหลือ คือ ประเทศลาว และกัมพูชา ยังพบว่า ประชากรมีการศึกษาที่ไม่สูงนัก

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ในภาพรวม พบสัดส่วนของประชากรสูงอายุที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป ลดลงเหลือประมาณครึ่งหนึ่งเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดในแต่ละประเทศ (ยกเว้นประเทศญี่ปุ่น และเมียนมา และมาเลเซียที่ไม่มีข้อมูลของกลุ่มประชากร อายุ 65 ปีขึ้นไป) ซึ่งญี่ปุ่นก็ยังคงเป็นประเทศที่ประชากรสูงอายุมีการศึกษา ในระดับที่สูงที่สุดจากประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสามทั้งหมด รองลงมาคือ ประเทศเกาหลีใต้ บรูไน และเมียนมา สำหรับประเทศที่เหลือยังพบว่าการศึกษาของประชากรสูงอายุอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงประเทศไทย

นอกจากการศึกษาในระบบที่สำคัญแล้ว ปัจจุบันประเทศทั่วโลก มีความพยายามในการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผ่านรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การเข้ารับการศึกษาอบรมทั้งก่อนการทำงาน ระหว่างทำงาน และสิ้นสุดการทำงาน โดยรูปแบบการศึกษาในอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม (Vocational Education and Training: VET) เป็นแนวทางหนึ่งที่น่าจะสามารถเพิ่ม การมีส่วนร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ โดยจาก 7 ประเทศที่เป็นสมาชิก อาเซียนบวกสาม พบว่าประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่มีสัดส่วนการเข้าร่วม

การฝึกอบรม (VET) ของประชากรวัยแรงงานและประชากรสูงอายุสูงที่สุด รองลงมาคือประเทศสิงคโปร์ สำหรับประเทศที่เหลือมีส่วนดังกล่าว ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ทั้งนี้ประเด็นที่น่าสนใจคือประเทศลาวมีส่วนของ ประชากรสูงอายุที่เข้าร่วมการฝึกอบรม (VET) สูงกว่าประเทศที่มีลักษณะ ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นประเทศกัมพูชา เวียดนาม รวมถึงประเทศไทย

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นท้าทายและประเด็น ที่ต้องให้ความสำคัญ คือ การเพิ่มสัดส่วนของทำงานที่เข้าร่วมการศึกษาและ การฝึกอบรม เข้าถึงการฝึกอบรมเพิ่มเติมอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดหา โอกาสในการเรียนรู้และฝึกอบรมที่เพียงพอ และการเพิ่มการลงทุน ในโปรแกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของประเทศสมาชิก อาเซียนบวกสาม

จากผลการศึกษา พบว่ารูปแบบการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต ของผู้สูงอายุในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสามนี้ล้วนมีการส่งเสริมและ ให้ความสำคัญโดยผ่านกฎหมายหรือแผนระดับชาติที่ว่าด้วยเรื่องการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแผนหรือนโยบายที่ดำเนินการมาต่อเนื่องโดยเน้น การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกกลุ่มประชากร แต่มีบางประเทศ ที่ดำเนินนโยบายโดยผ่านกลยุทธ์ระดับชาติที่สื่อถึงการพัฒนาประชากร เพื่ออนาคต เช่น ระบบการศึกษาแห่งชาติสำหรับศตวรรษที่ 2 (ประเทศ บรูไนดารุสซาลาม) แผนปฏิบัติการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (ประเทศจีน) SkillsFuture SG (ประเทศสิงคโปร์) นอกจากนี้มีประเทศ ที่ดำเนินนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่ระบุรูปแบบเฉพาะ เช่น ประเทศกัมพูชา นโยบายการศึกษานอกระบบ ประเทศมาเลเซีย

พิมพ์เขียวการศึกษาของประเทศมาเลเซีย 2015-2025 (การศึกษาในระดับอุดมศึกษา) ประเทศฟิลิปปินส์ พระราชบัญญัติระบบโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแบบเปิด ประเทศส่วนใหญ่ของอาเซียนบวกสาม มีหลายส่วนงานที่ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยหน่วยงานภาครัฐยังเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการกำกับดูแลและกำหนดนโยบาย การส่งเสริมการศึกษา ภาคเอกชนเป็นส่วนงานที่ขับเคลื่อนกิจกรรมหรือโครงการกับประชากรในประเทศ รวมถึงหน่วยงานภาคประชาสังคม มูลนิธิ หรือส่วนท้องถิ่นซึ่งปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ในการจัดโครงการหรือหลักสูตรในพื้นที่เพื่อให้ประชากรเข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Learning Centers: CLCs) ซึ่งมีการจัดตั้งไว้ในหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศเมียนมา เวียดนาม กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว และไทย

สำหรับรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะพบว่าทุกประเทศในอาเซียนบวกสาม มีรูปแบบการศึกษาที่ครอบคลุม 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การศึกษาแบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และตามอัธยาศัย ซึ่งตามนโยบายของประเทศล้วนเปิดโอกาสให้ประชากรทุกกลุ่มวัยสามารถเข้ารับการศึกษา หรือการฝึกอบรมได้ตามความเหมาะสม แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้สูงอายุนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ทุกประเทศจะเน้นการเรียนรู้ของผู้สูงอายุแบบไม่เป็นทางการ และตามอัธยาศัย โดยผ่านศูนย์/สถาบันการฝึกอบรม ศูนย์การเรียนรู้ กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุที่เน้นเนื้อหาทั้งเรื่องอาชีพ การวางแผนทางการเงิน สุขภาพ เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ ตามความสนใจ นอกจากนี้ที่น่าสนใจคือมีประเทศมีการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุแบบเป็นทางการ คือ มีสถาบันหรือวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนขึ้นเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ ประเทศบรูไน อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น จีน และ

เกาหลี สำหรับโครงการที่สำคัญในการดำเนินนโยบายการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตของประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสามนั้น เช่น โครงการ SFP (The Skills for Prosperity Program in the Philippines) โครงการ National Lifelong Learning Portal (Neulbaeum) โครงการ SkillsFuture Mid-Career Training Allowance โครงการ Mid-Career Enhanced Subsidy for another publicly-funded full-time Diploma

ทั้งนี้ หากจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้การเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตของผู้สูงอายุมีการขับเคลื่อน ไปในแนวทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นลำดับ บทเรียนจากประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสามแสดงให้เห็นว่าหากมีแผนและนโยบายที่ชัดเจน รวมถึงมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานและมีความร่วมมือกัน ในหลายภาคส่วนและในทุกระดับจะเป็นการวางรากฐานที่แข็งแกร่ง ในการพัฒนาต่อยอดไปสู่การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม กับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ไม่ว่าจะผ่าน สถาบันหรือวิทยาลัยที่อยู่ในระบบ ผ่านศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงการสอดแทรกอยู่ในกลุ่มหรือชมรม ที่มีผู้สูงอายุเป็นสมาชิก โดยการกำหนดเนื้อหา ก็ต้องให้มีความสอดคล้องกับ ความต้องการ หรือความสนใจของผู้สูงอายุ หรือแม้กระทั่งเป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนหรือสังคม ทั้งนี้วิธีการเรียนรู้ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนไป ตามความเหมาะสม มีการใช้เทคโนโลยี หรือ ICT เข้ามาช่วยในการเพิ่ม โอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้หรือกิจกรรมในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความต้องการ แต่ไม่สามารถเข้าถึงยังสถานที่ที่จัดได้ หรือไม่สามารถเข้าร่วมได้ ตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้บางประเทศยังใช้วิธีการเรียนรู้ข้ามรุ่น (intergenerational learning) ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ ระหว่างคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุอีกด้วย

ตารางที่ 1 สรุปรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัธยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
1. เนการาบรูไนดารุสซาลาม (Brunei Darussalam)	ระบบการศึกษาแห่งชาติสำหรับศตวรรษที่ 21 ในนาม 'SPN21'	/	/		/			/	
2. ราชอาณาจักรกัมพูชา (Cambodia)	- นโยบายการศึกษานอกระบบ - นโยบายชาติเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต	/		/		/		/	

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
3. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (The Republic of Indonesia)	กฎหมายฉบับที่ 13 ค.ศ. 1998 ว่าด้วยสวัสดิการผู้สูงอายุ มาตรา 11 (4) การศึกษาและการฝึกอบรม	/	/	/ InResAge Jakarta, (National Council on Ageing: NCOA)	/ Silver College Bogor Agricultural University		/ BAMFI Project (Bina Artha Micro Finance Institute)	/	/ รวมกลุ่มในชุมชน
4. ญี่ปุ่น (Japan)	กฎหมายว่าด้วยการพัฒนาโครงสร้างและมาตรการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ค.ศ. 1990	/	/	/ ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน	/ วิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุ	/	/ ชมรมผู้สูงอายุ	/	/

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัธยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
5. สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)	<ul style="list-style-type: none"> - แผนปฏิบัติการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 - กฎหมายในระดับท้องถิ่นว่าด้วยการศึกษาตลอดชีวิต - Building a modern education system serving lifelong learning for all (2019) 	/			/	/		/	

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัธยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
6. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao PDR)	พระราชกฤษฎีกาของนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต	/		/ <ul style="list-style-type: none"> - Deutscher Volkshochschul-Verband - องค์กรการศึกษา วิทยศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ 	/	/ <ul style="list-style-type: none"> การเรียนรู้แบบศูนย์ / แบบเคลื่อนที่ / ทางไกล 	/ <ul style="list-style-type: none"> การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มุ่งเน้นด้านอาชีพ ความสนใจ 	/	

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
7. มาเลเซีย (Malaysia)	- แผนยุทธศาสตร์ อุดมศึกษาแห่งชาติ (NHESP) - พิมพ์เขียวการศึกษา ของประเทศมาเลเซีย 2015-2025 (การศึกษา ในระดับอุดมศึกษา) (MEB: HE)	/	/	/	/	/	/	/	/
				- มูลินีอิอัล- เจนดารา - มหาวิทยาลัย ปุตรา มาเลเซีย - สถาบัน ศิลปวัฒนธรรม และมรดก แห่งชาติ - วิทยาลัย ชุมชน Hulu Langat	สถาบัน วิทยาลัย ศูนย์การ เรียนรู้ ต่าง ๆ	สถาบัน ฝึกอบรม ด้านอาชีพ และ เทคโนโลยี	หลักสูตร เฉพาะ ของชุมชน	ศูนย์ ผู้สูงอายุ Kompleks Warga Emas, ชมรม ผู้สูงอายุ ตามคลินิก สาธารณสุข	

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัธยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
8. สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (The Republic of the Union of Myanmar)	แผนยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ ปี ค.ศ. 2016-2021	/	/	/ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (CLC)	/		/	/	/ -โปรแกรมการศึกษา นอกระบบ - การฝึกอบรมทักษะที่ตอบสนองต่อความต้องการ ของชุมชน

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัธยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
9. สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Philippines)	- แผนพัฒนาฟิลิปปินส์ ระยะกลาง 2547-2553, - พระราชบัญญัติระบบ โรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายแบบเปิด (RA10665)	/			/	/	/	/	
10. สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea)	แผนการพัฒนา การเรียนรู้ตลอดชีวิต ฉบับที่ 5	/		/ ศูนย์ การเรียนรู้ ตลอดชีวิต ในเขตเมือง/ พื้นที่ ใกล้เคียง	/ ระบบ ธนาคาร เก็บหน่วยกิต	/ - การศึกษา ส่วนเสริม - อาชีว ศึกษา	/ - วัฒนธรรม - การศึกษา การมี ส่วนร่วม ของ พลเมือง	/	/ การศึกษา การรู้ หนังสือ สำหรับ ผู้ใหญ่

ประเทศ	แผนระดับประเทศ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ			รูปแบบหลักสูตร			หลักสูตรเฉพาะ	
		รัฐ	เอกชน	อื่น ๆ	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	ตามอัธยาศัย	สำหรับทุกคน	เฉพาะผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ
11. สาธารณรัฐสิงคโปร์ (Singapore)	SkillsFuture SG	/				/		/	
12. ไทย (Thailand)	พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566	/	/	/ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (CLCs)	/	/	/	/	/ โรงเรียนผู้สูงอายุ
13. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam)	ยุทธศาสตร์การพัฒนามนุษย์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปี ค.ศ. 2021-2030	/	/	/ สมาคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเวียดนาม (VALL)	/		/	/	/ - การทำงาน - ผ่านครอบครัวและชุมชน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม อย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุในประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม

เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดการเข้าร่วมการเรียนรู้หรือการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การสนับสนุนการเข้าถึงการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

รูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ และเกิดขึ้นได้
หลายช่องทาง เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ที่สนใจและตั้งใจที่จะเข้าร่วม
การเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม ประชากรสูงอายุเป็นกลุ่มเฉพาะที่อาจมีเงื่อนไข
และความต้องการที่ค่อนข้างแตกต่างกันจากประชากรกลุ่มอื่น ดังนั้น
ต้องเกิดการสนับสนุนจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการด้านการเรียนรู้
โดยภาครัฐรวมถึงผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือการฝึกอบรม ต้องบริหาร
จัดการและกำกับดูแลในส่วนแนวทางหรือนโยบายที่ชัดเจน ต้องมีนโยบาย
ที่เปิดโอกาสให้ประชากรทุกกลุ่มที่สนใจสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้
ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจน การศึกษาไม่สูงมาก หรือแม้กระทั่ง
ผู้ที่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกาย เช่น การสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมในส่วนท้องถิ่น
หรือ ภายในชุมชน การสนับสนุนด้านการเงิน การยกเว้นหรือเก็บค่าธรรมเนียม
หลักสูตรที่ต่ำ การเพิ่มช่องทางในการเข้าร่วมได้อย่างสะดวก และที่สำคัญ
ควรมีการติดตามประเมินผลการเรียนรู้ว่าผู้สูงอายุมีการเข้าถึงการเรียนรู้
ที่เหมาะสมและทั่วถึง

นอกจากนี้ควรมีการให้บริการข้อมูล คำแนะนำ และให้คำปรึกษา
สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่สนใจซึ่งควรเป็นข้อมูลที่กระชับ ชัดเจน และเข้าใจง่าย
โดยการให้บริการนี้ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ช่วยให้ผู้สูงอายุที่สนใจ
เข้าร่วมกิจกรรม ระบุศักยภาพ ความสามารถ และความสนใจ

เพื่อเป็นส่วนช่วยตัดสินใจการเข้าร่วมการฝึกอบรม และเป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มการรับรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน

2. การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมระหว่างรุ่นวัย

การเรียนรู้ระหว่างรุ่นวัยนับเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลายช่วงวัย ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ และตามอัธยาศัยที่ค่อนข้างมีความยืดหยุ่นทั้งเนื้อหา วิธีการ รวมถึงผู้ที่เข้าร่วม ดังนั้นจึงจะสามารถบูรณาการความสนใจความต้องการต่าง ๆ ของคนทุกวัยเข้าด้วยกันตั้งแต่เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และร่วมกันออกแบบวิธีการร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแนวทางนี้สามารถเริ่มได้จากในครอบครัวที่มีคนหลายรุ่นอยู่ด้วยกัน ผู้สูงอายุในครอบครัวสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากลูกหลาน หรือลูกหลานสามารถเป็นตัวประสานหรือสื่อกลางสำหรับช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าถึงการเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจได้โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ที่ผู้สูงอายุอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึง ในขณะที่ลูกหลานก็สามารถเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าจากผู้สูงอายุได้เช่นกัน

ลำดับถัดมา คือ ชุมชน โดยผ่านกลุ่ม / ชมรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัดการเรียนรู้ได้ในหลากหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ พัฒนา/เพิ่มทักษะ การประกอบอาชีพ ศาสนา รวมถึงกีฬา นอกจากนี้เพื่อให้การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมระหว่างรุ่นวัยเป็นแนวทางที่เข้มแข็งมากขึ้น จำเป็นต้องจัดทำแนวทางหรือแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม หรือมีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สามารถเป็นต้นแบบสำหรับการต่อยอดหรือนำไปปรับใช้ และควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในชุมชน บริหารจัดการด้วยองค์กรระดับท้องถิ่น

เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ การยกระดับคุณภาพชีวิต ควบคู่ไปพร้อมกับ การพัฒนาชุมชนอย่างเช่นในหลายประเทศที่ได้เริ่มมีจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนขึ้นบ้างแล้ว

3. การเพิ่มการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การศึกษาหรือการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์หรือเทคโนโลยี ICT เป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่ง que เพิ่มโอกาสการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยการเรียนรู้ ผ่าน ICT นั้นสามารถทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนตาม que ตนเองสนใจได้ทุกที่ ทุกเวลา และสามารถเรียนรู้เรื่องเดียวกันจากหลายแหล่งที่มา ซึ่งแนวโน้ม ของผู้สูงอายุที่ ใช้ ICT ก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในประเทศทั่วโลก รวมถึง ประเทศสมาชิกอาเซียนบวกสาม แต่อย่างไรก็ตามหากปรับเป็นการเรียนรู้ด้วย ICT ทั้งหมดอาจเป็นอุปสรรคแก่ผู้สูงอายุบางกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงหรือไม่มีความรู้ เกี่ยวกับด้าน ICT หรือผู้สูงอายุบางกลุ่มอาจจะขอการไปร่วมกิจกรรม แบบที่ได้พบปะสังสรรค์กับผู้เรียนด้วยกัน มีการปฏิสัมพันธ์ทางตรงระหว่าง กันมากกว่าที่จะเรียนรู้อันเดียว ดังนั้นควรเริ่มต้นจากการ “ผสมผสาน” รูปแบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมและเพิ่มเติมเทคโนโลยี ICT ไปร่วมด้วย เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมยังคงเป็นการไปเข้าร่วมยังสถานที่ที่จัดไว้ให้ ได้ปฏิบัติจริง และแลกเปลี่ยนร่วมกัน แต่ก็อาจมีช่องทางในการศึกษาเพิ่มเติมหรือพูดคุย ระหว่างผู้เรียนด้วยกันทางออนไลน์ หรืออาจจัดทำเนื้อหาการเรียนรู้ เป็นระบบออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปดูได้ตามต้องการ โดยสามารถใช้แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างรุ่นวัยเป็นเครื่องมือเพื่อเข้าถึงการเรียนรู้ผ่าน ICT ได้

4. การเสริมสร้างนโยบายด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

4.1 การสร้างพื้นฐานทางกฎหมาย และนโยบายเพื่อให้มั่นใจว่า ประชากรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเท่าเทียม

รวมถึงการเสนอแรงจูงใจทางการเงินและโอกาสที่ปรับให้เหมาะสมกับความ ต้องการของแต่ละบุคคลมากขึ้น เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่กว้างขวางและเป็นธรรมมากขึ้น

4.2 การพัฒนานโยบายเพื่อการรับรองรูปแบบการเรียนรู้ ทุกประเภท รวมถึงการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ ตามอัธยาศัย รวมไปถึง การเรียนรู้ที่เกิดในศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน การรับรองทักษะและความรู้ ของบุคคล เพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับการเรียนรู้ต่อเนื่อง รวมไปถึงการพัฒนา ต่อยอดเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานและรายได้

4.3 การสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งความร่วมมือนี้รวมถึง ความร่วมมือด้านการทำงาน และการเพิ่มฐานทรัพยากรที่มีอยู่สำหรับการ ลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.4 การให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการให้คำปรึกษาและ การให้คำแนะนำสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรจัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษา ที่สามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้ข้อมูล คำปรึกษา และคำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรม และหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในประเทศสิงคโปร์มีการจัดตั้ง ศูนย์การให้คำปรึกษา ซึ่งมีหน้าที่จัดเก็บข้อมูลความต้องการของผู้เรียน และให้คำแนะนำที่ครอบคลุมเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปถึงอาชีพและโอกาสในตลาดแรงงาน โดยรัฐบาลทำงาน ร่วมกับองค์กรชุมชน องค์กรนายจ้าง และสหภาพแรงงานเพื่อให้บริการ ที่คล้ายกันในสถานที่อื่น ๆ เพื่อขยายขอบเขตการทำงานให้ครอบคลุม ประชากรได้มากที่สุด

Executive Summary

“Lifelong Learning of Older Persons for
ASEAN+3 Countries”

The Department of Older Persons,
the Ministry of Social Development and Human Security
College of Population Studies, Chulalongkorn University

August 2024

Preface

The 13 member states of ASEAN Plus Three are undergoing significant demographic changes marked by a rapidly aging population that is outpacing economic growth in the region. It is therefore essential for all member states to acknowledge and address the challenges associated with population aging to better prepare for and adapt to other phenomena, such as shifts in population structure, gender composition, and urbanization, which are largely driven by economic development and advancements in public health. Moreover, recent studies indicate that levels of lifelong learning and active engagement among older persons remain relatively low across the ASEAN Plus Three member states. It is thus imperative to promote a holistic developmental approach for older persons that encompasses economic, social, and cultural activities along with lifelong learning, social engagement, and the fostering of personal independence.

This report is the outcome of a collaborative partnership between the Department of Older Persons under the Ministry of Social Development and Human Security and the College of Population Studies at Chulalongkorn University. It provides a comprehensive study of the frameworks of lifelong learning and the active engagement of older persons within the ASEAN Plus

Three member countries, identifying these factors as essential for addressing poverty among aging populations. Ultimately, the report seeks to strengthen cooperation among ASEAN Plus Three members in this field, fostering networks that will support ongoing advancements and strategic initiatives for aging populations across the region.

Department of Older Persons,
Ministry of Social Development and Human Security
College of Population Study,
Chulalongkorn University

August 2024

Executive Summary

Lifelong learning has increasingly garnered attention in recent years, particularly in the context of an aging society. It serves as a vital instrument for enhancing the preparedness of the general population in response to demographic changes characterized by a rising proportion of older persons and a decline in the young and working-age populations. Furthermore, advancements in digital technology have significant implications for the working-age population, particularly concerning labor force replacement, the skills required for employment, access to information, media accessibility, urbanization, climate change, and resource scarcity. Consequently, the development of lifelong learning initiatives is becoming increasingly critical for individuals across all age groups, including the young, the workforce, and older adults, enabling all to adapt and acquire skills that align with rapidly changing environments.

The Department of Older Persons, as the principal agency responsible for coordinating both policies and operational activities related to older persons at the national level, also serves as the primary coordinating body (SOMSWD Focal Points) on issues concerning older adults, which is in alignment with the strategic framework on social welfare and development. Guided by its mission to improve the living standards and overall quality

of life for individuals of all ages—particularly older adults, children, persons with disabilities, and vulnerable populations across ASEAN—this report provides a comprehensive study of the frameworks of lifelong learning and the active engagement of older persons within ASEAN Plus Three member countries, identifying these factors as essential for addressing poverty among aging populations. Ultimately, the goal of this report is to strengthen cooperation among the ASEAN Plus Three members, fostering networks to support ongoing advancements and strategic initiatives for aging populations across the region.

This study, “Lifelong Learning for Older Persons in ASEAN+3 Countries,” will: 1) examine frameworks for lifelong learning tailored to the needs and characteristics of older persons in ASEAN Plus Three member countries; 2) investigate strategies for enhancing the ongoing social participation of those older persons; 3) provide ASEAN member countries with insights for reviewing and refining policies, programs, and initiatives dedicated to improving the quality of life for older persons; and 4) inspire the fostering collaborative networks for aging-related initiatives among ASEAN Plus Three member countries.

Frameworks of lifelong learning are categorized into three distinct types, as follows:

1. Formal Learning denotes learning that occurs within a structured and systematically organized educational environment, defined by explicit objectives, set timeframes, and designated resources. This type of learning is intended to be formally recognized and typically takes place within academic institutions. Participants customarily receive official documentation of the completion of their studies or training, such as diplomas or certificates.

2. Non-Formal Learning refers to learning that occurs within planned activities that are not explicitly designated as educational. Such activities may not have clearly defined learning objectives, established timeframes, or structured support for the learning process. Nevertheless, they offer valuable opportunities for learning.

3. Informal Learning denotes learning that arises from daily or casual activities associated with family, work, or leisure. This form of learning is characterized by a lack of structured organization concerning objectives, timeframes, and resources dedicated to supporting the learning process. Informal learning is therefore frequently called “experiential learning,” in which individuals acquire knowledge and skills through their own personal experiences.

These definitions have been employed as a framework for the literature review in this study, specifically concentrating on lifelong learning within the context of the Life Course Approach, which encompasses older individuals across all countries. Lifelong learning is acknowledged as a pivotal policy adopted by Thailand and various other countries worldwide, serving as a foundational concept for enhancing the quality and personal development of the population. For older persons, lifelong learning not only addresses the necessity of acquiring work-related skills to augment income but also facilitates reflection on the significance of different life stages, reinforces self-worth, and enhances personal capabilities. Consequently, its goal is to reduce dependency and promote aging with dignity and quality of life.

The research methodology of this study primarily employs a document analysis approach to investigate various aspects and methods of lifelong learning for older persons. This encompasses the examination of statistical data, relevant plans or policies, measures, and programs, along with various research databases, research reports, reports from governmental and non-governmental organizations, and scholarly articles published in academic journals. The primary objective is to identify potential frameworks for lifelong learning for older persons and to explore strategies that facilitate their continuous participation in society, whether through existing frameworks or by identifying more

appropriate new approaches. Ultimately, the study's goal is to provide informed recommendations and propose frameworks of lifelong learning tailored to the needs of older adults in Thailand.

Based on a comprehensive review of concepts pertinent to the promotion of learning among older individuals, five key concepts have been identified: 1) the concept of Successful Aging, 2) the concept of Active Aging, 3) the concept of Quality of Life, 4) the concept of Community Wellbeing, and 5) the concept of Older Persons' Participation in Learning (Cross's "Chain-of-Response Model," COR). These concepts can be classified into three categories: first, concepts pertaining to individual wellbeing, which encompass Successful Aging, Active Aging, and Quality of Life, each focusing on strategies to enhance the overall quality of life for individuals under diverse conditions. Conversely, the concept of Community Well-Being underscores the importance of enhancing the quality of life for individuals, with the goal of positively influencing broader societal outcomes. Finally, the concept of Older Persons' Participation in Learning elucidates the decision-making processes involved in older individuals' participation in educational activities, as well as reinforcing their motivation for pursuing future learning endeavors.

1. Lifelong learning in ASEAN Plus Three Countries

Formal education serves as the essential foundation that provides individuals with primary knowledge, which can be further advanced through higher studies, skill development across diverse career fields, the pursuit of new knowledge, or practical application in daily life. According to data from the International Labour Organization, notable differences exist among the population that has completed secondary education or above among ASEAN Plus Three member countries. More specifically, countries with a higher proportion of well-educated populations include Japan, South Korea, Malaysia, Brunei, and Singapore. In comparison, the situation among the remaining six countries—Indonesia, Thailand, Vietnam, China, the Philippines, and Myanmar—demonstrates relatively limited variation, with approximately 30%–40% of the population having completed at least upper secondary education. In Laos and Cambodia, meanwhile, educational attainment remains comparatively lower.

In the population aged 65 and above, the proportion of older adults who have completed at least upper secondary education tends to be approximately half that of the general population in each respective country (excluding Japan, Myanmar, and Malaysia, for which data on individuals aged 65 and above is unavailable). Among the ASEAN Plus Three countries, Japan continues to rank highest in educational attainment within the

older population, followed by South Korea, Brunei, and Myanmar. In the remaining member countries, including Thailand, educational levels among older adults remain comparatively low.

In addition to the importance of formal education, many countries are striving to broaden access to lifelong learning through various formats, including non-formal learning, informal education, and training opportunities at different stages of employment. Vocational Education and Training (VET) represents one promising approach to enhancing participation in lifelong learning. Among the ASEAN Plus Three nations, South Korea reported the highest rates of VET participation among the working-age population and older persons, followed by Singapore. In other countries, the participation rates are relatively comparable. Notably, Laos shows a higher proportion of older persons engaged in VET compared to countries with similar profiles, including Cambodia, Vietnam, and Thailand.

The above information underscores key challenges and priorities for lifelong learning, including increasing workforce participation in VET programs, ensuring comprehensive access to supplementary training, expanding opportunities for ongoing learning and skill development, and enhancing investment in lifelong learning initiatives.

2. Lifelong Learning Among Older Persons in the ASEAN Plus Three Countries

The findings of the study indicate that ASEAN Plus Three countries uniformly advocate for and prioritize lifelong learning for older persons through national legislation and educational policies. Most of these initiatives are integrated with ongoing national strategies designed to foster lifelong learning across all demographics. Certain countries have implemented policies through forward-thinking national frameworks, exemplified by Brunei Darussalam's National Education System for the 21st Century, China's Action Plan for Educational Reform in the 21st Century, and Singapore's SkillsFuture initiative. Furthermore, several other nations have established specific policies aimed at promoting lifelong learning in particular formats. For instance, Cambodia has introduced a Non-Formal Education Policy, Malaysia has developed the Malaysia Education Blueprint 2015–2025 (Higher Education), and the Philippines has enacted the Open High School System Act. In most ASEAN Plus Three nations, various sectors collaborate to advance these initiatives, with the public sector assuming a pivotal role in overseeing and developing educational policies. Private sector entities also actively engage by driving programs and initiatives that reach the wider population, while civil societies, organizations, foundations, and local entities increasingly contribute to the delivery of

localized programs or courses. These efforts often utilize Community Learning Centers (CLCs) to enhance accessibility for the public. These CLCs have been established in numerous countries, including Myanmar, Vietnam, Cambodia, Indonesia, Laos, and Thailand, thereby facilitating greater accessibility to lifelong learning opportunities at the community level.

In examining the available frameworks for lifelong learning, it is evident that all ASEAN Plus Three countries incorporate the three primary educational modalities discussed above: formal, informal, and non-formal education. National policies in these countries facilitate access to educational and training opportunities for individuals across all age demographics, tailored to their specific needs. However, upon closer examination of the frameworks for lifelong learning in these countries, it becomes apparent that most of them place significant emphasis on informal and non-formal learning methods. These approaches are typically implemented through training centers, learning centers, and groups or clubs for older individuals, addressing a range of topics, including employment, financial planning, health, technology, the arts, culture, and other areas of interest. Notably, several countries, including Brunei, Indonesia, Japan, China, and South Korea, have developed formal education programs specifically designed for older persons, including the establishment of dedicated institutions or colleges that cater to

lifelong learners. Significant initiatives that support the lifelong learning policies of ASEAN Plus Three member countries include the Skills for Prosperity Program in the Philippines, the National Lifelong Learning Portal (or Neulbaeum) in South Korea, and Singapore's SkillsFuture Mid-Career Training Allowance and Mid-Career Enhanced Subsidy for publicly funded full-time diploma programs.

To conduct a comprehensive analysis of the factors that facilitate the progressive enhancement of lifelong learning for older persons, this study integrates insights derived from ASEAN Plus Three member countries that underscore the necessity of establishing clear and coherent plans and policies, and which are complemented by the assignment of dedicated agencies and the promotion of collaborative efforts across various sectors and levels. This provides a robust foundation for the development of tailored learning frameworks appropriate for specific local contexts, which are realized through institutions or colleges within formal education systems, community learning centers distributed across diverse regions, and the integration of educational activities with groups or clubs for older persons. Furthermore, it is imperative that the contents of these educational programs align with the interests and needs of older individuals or address pertinent community and societal challenges. The methodologies employed in the learning process

must exhibit adaptability, incorporating Information and Communication Technology (ICT) to enhance accessibility to learning opportunities and activities for older persons who may otherwise encounter barriers in accessing physical venues or participating at designated times. Importantly, numerous countries have also begun implementing intergenerational learning strategies that emphasize knowledge exchange between the younger and older generations, thus fostering a collaborative and inclusive learning environment.

Table 1: Summary lifelong learning frameworks in the ASEAN Plus Three member countries.

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
1. Brunei Darussalam	National Education System for the 21st Century (SPN21)	/	/		/			/	
2. Cambodia	- Non-Formal Education Policy - National Policy on Lifelong Learning	/		/ - NGO Education Partnership - VVOB Education for Development		/		/	

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
3. The Republic of Indonesia	- Law No. 13 Of 1998 On Elderly Welfare, Article 11 (4) States Provisions Related To Education And Training For Older Persons.	/	/	/ InResAge Jakarta, (National Council on Ageing: NCOA)	/ Silver College Bogor Agricultural University		/ BAMFI Project (Bina Artha Micro Finance Institute)	/	/ Community Groups
4. Japan	- Law on the Development of Structures and Measures to Promote Lifelong Learning, 1990	/	/	/ Community Learning Centers	/ Colleges for Older Persons	/	/ Elderly Club	/	/

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
5. People's Republic of China	<ul style="list-style-type: none"> - Action Plan for Educational Reform in the 21st Century - Local Legislation on Lifelong Learning - Building a Modern Education System Serving Lifelong Learning for All (2019) 	/			/	/		/	

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
6. Lao PDR	- Royal Decree of the Prime Minister on Lifelong Learning	/		/ <ul style="list-style-type: none"> - Deutscher Volkshochschul-Verband - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) 	/	/ <ul style="list-style-type: none"> Learning Centers 	/ <ul style="list-style-type: none"> Self Learning 	/	

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
7. Malaysia	<ul style="list-style-type: none"> - National Higher Education Strategic Plan (NHESP) - Malaysia Education Blueprint 2015-2025 (Higher Education) (MEB: HE) 	/	/	<ul style="list-style-type: none"> / - Al-Jendara Foundation - Putra Malaysia University National - Institute of Cultural and Heritage - Hulu Langat Community College 	<ul style="list-style-type: none"> / Institute, Colleges, and Learning Centers 	<ul style="list-style-type: none"> / Vocational and Technology Training Institutions 	<ul style="list-style-type: none"> / Community Specific Curriculum 	/	<ul style="list-style-type: none"> / Center of Older Persons: Kompleks Warga Emas, Senior Citizen Clubs at Public Health Clinics

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
8. The Republic of the Union of Myanmar	- National Education Strategic Plan 2016-2021	/	/	/ -Communities Learning Centers (CLC)	/		/	/	/ Non-Formal Education Program
9. Philippines	- Medium-Term Philippines Development Plan 2007–2015 - Open High School System Act (RA 10665)	/			/	/	/	/	

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
10. Republic of Korea	- Fifth Lifelong Learning Development Plan	/		/ Centers for Lifelong Learning in Urban and Peri-Urban Areas	/ Credit bank and Transfer System	/ Vocational Education	/ - Cultural Education - Education for Citizen Participation	/	/ Adult Literacy Education
11. Singapore	- SkillsFuture SG	/				/		/	

Countries	National Policies	Responsible Agency/ies			Type of Lifelong Learning			Targeted Curriculum	
		Public Sector	Private Sector	Others	Formal	Non-Formal	Informal	Everyone	Older Persons
12. Thailand	- The Act on the Promotion of Learning, B.E. 2566 (2023)	/	/	/ -Communities Learning Centers (CLC)	/	/	/	/	/ Senior School
13. Socialist Republic of Vietnam	- Human Development and Lifelong Learning Development Strategy 2021-2030	/	/	/ Vietnam Lifelong Learning Association (VALL)	/		/	/	/ Engagement through families and communities

3. Recommendations for Enhancing the Ongoing Participation of Older Persons in Social Activities Among ASEAN Plus Three Countries

To promote the sustained participation of older persons in learning and social activities, this study presents the following recommendations:

1. Enhancement of Access to Quality Learning Opportunities

Current learning frameworks exhibit considerable diversity and can be accessed through multiple channels, thereby offering a range of options for individuals interested in educational activities. However, the older population represents a distinct demographic group with specific conditions and needs that may differ markedly from those of other cohorts. It is therefore imperative to secure support for older adults from all relevant stakeholders involved in the provision of educational services. The government, along with organizations facilitating learning activities or training programs, must effectively manage and oversee clearly articulated policies and guidelines. Inclusive policies should be established to enable participation from all interested groups, including the economically disadvantaged, those with lower educational attainments, and those with physical limitations. This objective can be advanced through the

promotion of community-based events, the provision of financial assistance, the reduction or waiving of course fees, and the accessibility enhancements. Furthermore, it is essential to establish robust monitoring and evaluation mechanisms to ensure that older persons have equitable and comprehensive access to suitable learning opportunities.

Additionally, it is imperative to establish comprehensive information, guidance, and counseling services specifically designed for older persons who have expressed interest in participating. This information must be concise, clear, and easily comprehensible. The provision of these services should constitute an ongoing process that aids older individuals in recognizing their potential, capabilities, and interests, thereby facilitating informed decision-making regarding their involvement in education programs. This initiative will also enhance awareness and foster engagement among all stakeholders involved.

2. Intergenerational learning facilitated through active engagement

Intergenerational learning has emerged as an increasingly significant pedagogical approach for contemporary society. Therefore, learning activities should emphasize the involvement of diverse age groups, particularly through informal and flexible formats that accommodate a variety of content, methodologies,

and participants. This integration of interests and needs across all age groups—including children, adolescents, working-age persons, and seniors—should be collaboratively designed to maximize benefits for all involved. Such initiatives could closely involve multigenerational families. In these contexts, older family members can acquire knowledge from their younger relatives, who can also serve as facilitators by assisting older individuals in accessing learning opportunities, especially through online platforms that may otherwise present accessibility challenges. Concurrently, younger family members can gain valuable insights from their older counterparts, thereby enriching the learning experience for both generations.

The focus of intergenerational learning programs should be directed toward communities, facilitated through various groups or associations within them, such as older persons' clubs and activity organizations. These entities are well-positioned to organize learning opportunities encompassing a diverse range of subjects, including health, social issues, economics, skill development, vocational training, religion, and sports. Furthermore, to enhance the efficacy and robustness of intergenerational learning as an approach, it is imperative to formulate concrete guidelines and establish dedicated learning spaces that can serve as models for replication or adaptation. Emphasis should also be placed on community-based learning

initiatives managed by local organizations to augment learning opportunities and elevate quality of life while fostering community development. This methodology is exemplified by countries that have commenced with the establishment of community learning centers.

3. Enhancement of Learning Through Information and Communication Technologies (ICT)

The adoption of online education and learning through Information and Communication Technologies (ICT) represents a significant opportunity to enhance learning experiences for older individuals. This mode of education empowers seniors to select subjects of interest and access educational resources at any time and from any location, facilitating engagement with a topic across diverse sources. A notable upward trend in the utilization of ICT among older persons has been observed globally, including within the member countries of ASEAN Plus Three. However, a complete transition to an exclusively ICT-based learning model may present challenges for seniors who lack access to or familiarity with ICT. Furthermore, some older individuals may prefer the interpersonal interactions and social engagement that traditional learning environments provide. Consequently, it is advisable to adopt a blended learning approach that integrates conventional educational methods with ICT. For example, participation in learning activities could involve attending designated venues for

hands-on practice and peer exchange, while also offering supplementary online resources for discussion and further study. By leveraging intergenerational participation as a strategy, it becomes feasible to enhance seniors' access to learning through ICT.

4. Strengthening lifelong learning policies for older persons

4.1 Establishing a robust legal and policy framework that ensures equitable access to lifelong learning opportunities for all demographic groups is imperative. This framework should encompass the provision of financial incentives and the development of customized opportunities that cater to the specific needs of older individuals. Such measures are crucial for fostering broader and more equitable participation in lifelong learning initiatives.

4.2 The formulation of policies that recognize and validate all forms of learning, including informal learning and learning facilitated by community learning centers, is of paramount importance. This should encompass the validation of individuals' skills and knowledge, thereby providing significant incentives for lifelong learning. Moreover, these policies should enhance opportunities for continued employment and income

generation, thus contributing to the overall development and empowerment of individuals within the community.

4.3 The establishment of collaborative partnerships among stakeholders, including governmental bodies, the private sector, civil societies, local authorities, and communities, is essential. This collaboration should encompass cooperative initiatives and the augmentation of existing resource bases to facilitate investments in the development of human capital and the advancement of lifelong learning programs.

4.4 Emphasizing the significance of policies related to counseling and guidance for lifelong learning is necessary. It is imperative to establish accessible counseling centers that provide effective information, advice, and recommendations concerning activities and educational programs. For example, in Singapore, a counseling center has been instituted with the specific mandate of collecting data on learners' needs and delivering comprehensive guidance on lifelong learning courses. This initiative also encompasses career opportunities and prospects within the labor market, facilitated by government collaboration with community organizations, employers, and labor unions to offer analogous services in various locations, thereby broadening the scope to reach the largest possible segment of the population.

Chula
Chulalongkorn University

Executive Summary
ASEAN+3 Regional Conference on
Lifelong Learning

บทสรุปผู้บริหาร การประชุมเชิงวิชาการระดับภูมิภาค เรื่อง
รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ในประชาคมอาเซียน